

Hij was veertien toen hij in 1931 op een zondagmiddag in Dordrecht op de fiets stapte en naar Velp reed. Daar woonde, in pension aan de Pinkersbergscheweg nummer 9, de bejaarde dichteres Hélène Swarth, vierenhalve keer zo oud als hij. Hoewel hij zich niet had aangekondigd, noodde 'het zingende hart' de onbekende jongeman in haar woonvertrek met serre. Blief je een kopje thee jongen? Doet u alstublieft geen moeite, mevrouw. Ze las hem enige van haar verzen voor, daarna vertrok hij weer in zijn drollenvanger op de fiets, confuus en gelukkig.

Zo heeft hij het mij een paar keer verteld. En dat het op de terugweg begon te regenen.

Hans Roest (23 mei 1917 – 18 januari 2006).

5

Uitgeverij Demian in samenwerking
met Uitgeverij Atlas Contact.
v.h. Uitgeverij Noli me tangere, Zutendaal.

Hans Roest, 1969.

Ik leerde hem kennen in 1962. Hij was toen chef van de lektuurredactie bij de Geïllustreerde Pers in Amsterdam, de uitgeverij van familiebladen: *Margriet* voor de vrouw, *Revue* voor de echte man, *Romance* voor de puberende jeugd en *Donald Duck* voor de kleintjes. Hans Roest moest zorgen voor passende verhaalstof in deze periodieken: gelukkige liefde voor de lezeressen, iets stoers voor de oppassende huisvader met stoere droompjes, opbouwend levensbesef voor de aanwas van beide geslachten: wel met gitaar en blokfluit liedjes bij het kampvuur, maar jongens en meisjes natuurlijk niet samen onder dezelfde klamboe. De prille jaren zestig, waarin alles nog braaf was als in de vooroorlogse brave jaren dertig, al begonnen toch de deksels al te kleppen op de pannen met spuitjes.

Het bedrijf (onderling 'de Geepee' genoemd) was gevestigd in een stralend modern, geheel uit glas opgetrokkengebouw aan de Amsterdamse Stadhouderskade, leunend tegen de fabriek van Heineken op de hoek van de Ferdinand Bolstraat. De redactie, per blad onderverdeeld in eigen glazen vertrekken en zalen, werkte op de eerste verdieping, boven de hal met de prikklok en de toonbank waar Margrietpubliek knip- en breipatronen kon betrekken

van de in het blad gepresenteerde kleding voor moeder en kind. Het redactievolk was overwegend jeugdig tot jong-middelbaar, iedereen kwinkelerend lief voor iedereen, conform de tierelierende blijheid van leesgenoegeen voor het hele gezin.

Eigen glazenwassers in dienst, alles altijd blinkend gesopt en gezeemd, zodat van buiten het interieur was te zien van deze keurige, vriendelijke onderneming waar die gezellige tijdschriften werden gemaakt, zonnetje in al die glasvlakten, plantjes op de vensterbanken, iedereen een eigen gietertje, iedereen gelukkig. En katholiek, dat was een voorwaarde. Er heerste welvarendheid die niet op kon voor de tijd dat het nog zou duren, want de concurrentie kwam agressief opstomen.

8 Ik was toegevoegd aan de redactie van *Romance*, het tienerblad over schlagerzangers, Hollywoodacteurs en sterrendom van de Nederlandse radio en het daarjuist tot leven gewekte fenomeen televisie, zwart-wit, sneeuwbuien over het scherm als er een vrachtauto door de straat kwam en nog niet de hele avond in de lucht. Er was een doctoranda die over jeugdpuistjes schreef en een mevrouw die lezersbrieven verzond en beantwoordde over vlinder- en andere gewaarwordingen bij eerste verliefdheid. Ik heb me er later ondeugend over uitgelaten in mijn verhaal 'De toteltuin'. Ik voelde me bij het blad niet op mijn gemak en overigens bij geen der GP-bladen.

Wie dat doorhad, was meneer Roest in zijn eigen glazen kamer in het hart van alle redacties. Hij was halverwege de veertig, dus in mijn toentijdse besef al behoorlijk op leeftijd. In zijn aquarium zat hij de hele dag te telefoneren, ronddraaiend in zijn bureaufauteuil. Achter zijn

rug een prikbord met een korst papier, waarvan nooit een papier werd verwijderd, maar waar steeds met punaises, knopspelden, plakband nieuw papier over het andere heen werd bevestigd. Scheursels en knipsels, memo's, brieven, namen, adressen, boektitels, welk geheel woest ritselde en bewoog als men zijn domein betrad en het raam er openstond. Het verving zijn geheugen, zei hij. Was er iets met zijn geheugen?

Zekere middag langs zijn etalage slenterend, lusteloos op weg naar een interview-afspraken met de populaire zangeres Ria Valk van het lied 'Hou je echt nog van mij, Rockin' Billy', dat ze geloof ik in een Elvis Presleypak vertolkte, zag ik meneer Roest, doortelefonerend, zijn vrije arm naar mij opsteken en me binnenwenken. Ik wist wel wie meneer Roest was en ook wel ongeveer welke functie hij bekleedde, maar ik kende hem niet, zoals niemand ter redactie hem leek te kennen. Hij zat doorgaans solitair tussen zijn glaspanelen, druk met bellen, en bemoeide zich zo weinig mogelijk met zijn collega's, die hunnerzijds hem lieten betijen en hem zelfs hoogneuzig leken te mijden. Waarom?

Hans Roest – ik ben in die tijd steeds meneer Roest blijven zeggen – was een beminnelijke, aristocratische heer, flossig haar aan de zij- en achterkant van de kale schedelpan, open blik, rustige glimlach. Van Wim Zaal, een eerdere redacteur bij de GP, die al naar *Elsevier* was vertrokken toen ik er aantrad, had hij vernomen dat ik me bezighield met 'schrijven'. Niet het schrijven voor *Romance*, maar van literatuur. Ik schrok van dat woord. Er hadden wat schrijfseltjes van mij in een paar gestencilde literaire blaadjes gestaan, ik had een biografietje van Edith Piaf bijeengepunnikt, dat

9

nog was uitgegeven ook, en thuis, mijn huurkamer in de Pieter de Hoochstraat, hield ik weliswaar schrijfbambities smeulend, maar ik besepte al dat ieder zelfvergrotend idee dat ik er ooit op na had gehouden inzake mijn zogenaamde schrijverschap pijnlijk, schandelijk misplaatst was. Ik kon het niet, ik zou er nooit iets van terechtbrengen, waarom hield ik er niet mee op. Laat eens wat lezen, zei meneer Roest. Nadat ik dat vol schroom had aangedurfd, gaf hij me enige dagen nadien mijn creaties zonder commentaar terug, zijn ogen naar me dichtknijpend als naar een zoet kind. Later vroeg hij opeens: Heb je al een uitgever? Hij wendde zich op zijn stoel naar de papiermuur, trok na enig grabbelen een snipper uit de chaos en deelde mee, zijn vinger al in de draaischijf van de telefoon: Ik zal Geert eens bellen. Goedemorgen juffrouw, met Roest hier van de Geïllustreerde Pers, mag ik de heer Lubberhuizen even spreken? Daar zat ik bij alsof een anesthesist me buiten bewustzijn bracht. De Geert Lubberhuizen, directeur van de uitgeverij De Bezige Bij, het walhalla van iedere schrijver, toen. Zomaar tegen het oor van de chef verhalen en feuilletons, die kennelijk zelfs op jij en jou was met de legendarische uitgever. Vervolgens hoorde ik Roest van de Geïllustreerde Pers zeggen: Dan bel ik later nog wel eens, ik wens u opnieuw goedemorgen juffrouw. Altijd galant. Tegen mij: Hij is er niet. Het papiertje zorgvuldig terugprikkend op zijn geheugenbord: Het heeft mijn aandacht. Nieuwe aantekening, gekrabbeld in de marge van de krant op zijn bureau, het losgescheurde strookje werd tegen de wand vol papier bevestigd. Die krant was het katholieke dagblad *De Maasbode*.

Hans Roest had aandacht voor alles wat met de invulling van zijn functie te maken had. Ik ben later nooit

meer iemand tegengekomen met een zo brede belezenheid als de zijne. Breed in literaire zin zowel als in die van schrijfbedrijvigheid te benoemen als 'vrijtijdslectuur', en alle stadia daartussen of bovenop.

De Nederlandse en Vlaamse literatuur kende hij vanaf de Tachtigers en de Van-Nu-En-Straksers, die hij las en volgde vanaf zijn jeugd, toen alle koningen van deze groeperingen nog leefden en van wie hij er toen en later ettelijken heeft benaderd. In zijn jongensjaren belde hij gewoon aan en vroeg de gevenereerde schrijver/dichter om een handtekening. Soms kwam daar een gesprekje van, soms een relatie voor jaren, zijnerzijds in ieder geval levenslang onwrikbaar trouw in zijn respect en ooit gevoelde bewondering. Hij is de literatuur, de Nederlandstalige en die uit zowat de hele wereld, blijven 'bekijken', zoals hij het noemde, en bleef er zeer van op de hoogte tot op de voor hem onzalige leeftijd dat zijn bevattingsvermogen het liet afweten. Wat lees je? was doorgaans een van zijn eerste vragen om een onderhoud op gang te brengen.

Tegenover hem gezeten in zijn glazen vitrine haalde ik bij die vraag nonchalant mijn schouders op, ik zie het me nog, met schaamte, doen. Natuurlijk had ik in voorbije jaren al tamelijk wat gelezen, maar ongericht en ongeduldig. Op mijn achttiende was ik al de grootste schrijver uit de universele literatuurgeschiedenis en achtte het niet langer nodig kennis te nemen van andermans letterengedoe. Je moet lezen, hield meneer Roest mij voor, de klemtoon even vaak op het laatste en op het een-na-laatste woord. Véél lezen! Vervolgens gebeurde het nogal eens dat ik in de bovenste la van mijn bureau een boek, veelal een dichtbundel, aantrof, door meneer Roest daar stilzwijgend in gedeponeed met

zo'n slodderpapiertje als op zijn prikbord, waar bijvoorbeeld op stond: Dringend [driemaal onderstreept] aanbevolen [met een palissade van uitroepstekens]. Intussen meer dan een halve eeuw later staan enige ervan nog steeds in mijn boekenkasten: verzen van Jacques Bloem, van tante en neef Roland Holst, Leopold, Gerrit Achterberg, Hélène Swarth, weer Hélène Swarth, nog eens Hélène Swarth. Ook allerlei proza, van Jacobus van Looy tot Antoon Coolen, van Gerard Walschap en Felix Timmermans tot Jan de Hartog, van Augusta de Wit tot Marie Schmitz. Nooit van gehoord, snotneus? Dergelijk misprijzend woord bezigde hij nooit tegen me. Gewoon lezen, hield meneer Roest vol. Voor je smaakontwikkeling, en als je kompas in het oerwoud. Daar bedoelde hij De Literatuur mee. Daar waar jij zo graag wil gaan bij horen toch? voegde hij eraan toe. Meneer Roest doceerde me: Weet het onderscheid te proeven tussen het voortreffelijke, het goede, het minder goede, het absoluut niet goede en alles wat zich daar nog onder bevindt. Lees dus om te beginnen àlles voordat je kunt oordelen en beoordeel de dingen naar hun afzonderlijke waarden en in ons geval naar het doel waarvoor ze dienen.

Ik heb veel aan hem te danken, veel van hem geleerd.

De chef lectuur en feuilletons had mij weten los te weken van *Romance*, dat trouwens een bleekzuchtig bestaan leidde, en ingelijfd bij zijn afdeling. Vandaar dat hij 'ons' zei: hij en ik en nog twee mannen, zo'n tien jaar ouder dan ik, die snoevend uitbrachten dat ze net als ik thuis aan literatuur deden, de ene als dichter, de andere als romancier, heel wat anders dan wat we hier zitten te doen. Ik ken hun namen nog, ik ben ze later nooit in enige literaire context tegengekomen. Zo werd ik bureauredacteur en hoefde ik

niet meer naar Ria Valk, Rob de Nijs, Mieke Telkamp of een andere coryfee uit door spotlights beschenen werelden. Ervoor in de plaats kwam het rijp, het groen en het dorre hout van de verstrooiingslectuur voor de weekbladen voor 'gewone mensen'. Van overal uit de continenten werd het door meneer Roest aangevoerd en door 'ons' op geschiktheid geselecteerd. Eigenlijk was alles geschikt, want ook het niet direct moreel of ethisch of volgens christelijke beginselen geschikt geachte werd geschikt gemaakt. Iedere bocht of hobbel die de gewone ('domme' zeggen was ter GP verboden) lezeres of lezer moeite zou kosten zonder geschoktheid van welke aard dan ook te nemen, ieder spijkertje of steentje waaraan de abonnee zich zou kunnen bezeren, werd zorgvuldig uit alle lectuur verwijderd. Lachen mocht, mits om decente humor. Vloeken en andere godslasterlijkheid natuurlijk niet. Liefde: akkoord, maar zonder explicietheden, maak van tongkus innige omhelzing, zie andere lichamelikheden om te foefelen tot een gevoelvolle aai over de arm of warme streling over het haar of zoiets, en neuken vindt nooit, nimmer, jamais plaats, ook niet per suggestie. Overspel: maak daar een autoritje of treinreisje van, of een zonnige picknick of leerzaam museumbezoek. Alles inzake God, geloof, religie, politiek, maatschappij: schrappen. De lezeres behoefde gezelligheid en roze romantiek, in de lectuur voor de man mocht ietwat, pas op, niet te véél, peper of sambal. De mannelijke consument kreeg spanning en avontuur, waarin conflicten, geweld, vijandschap, haat uiteraard zo veel mogelijk indien al niet volledig in het behang dienden te verdwijnen. Schiet- en andere wapens vaag laten, bij voorkeur buiten beeld houden. Attent blijven op woorden als vuile schoft of

klerelijer, aanduidingen als tuig uit de goot, dreigementen als ik vermoord je! Vuile schoft veranderen in kerel van niks, tuig in lanterfanter of niksnutten, ik vermoord je! in dit is mijn laatste waarschuwing ...

Veel geleerd.

Tussendoor: Lubberhuizen van de Bij zegt dat je maar eens iets moet opsturen.

Meneer Roest belde met overal op aarde, onderhield contacten met alle uitgeverijen, hun directeuren en agenten, krabbelde notities, was soms een paar dagen weg naar Parijs, New York, Kopenhagen, om met nieuwe leesgoederen terug te komen. Altijd rustig bij alles wat hij deed en wie hij ook ontmoette. Ik zat in het vliegtuig met Graham Greene. Mevrouw Simenon is er niet een om zonder harnas bij op visite te gaan. Annemarie Selinko is een schat. Hij kocht de verhaal- en feuilletonrechten van wereldberoemdheden die geen Nederlands lezen en dus onkundig bleven van de soms drastische mutilaties en wijzigingen in hun werk. Zo van Annemarie Selinko onder meer de populaire Napoleon- en liefdesroman *Désirée*, die wekenlang, geïllustreerd met historische prenten, in *Margriet* heeft gestaan, er hoefde niet zoveel in te worden gekuisd en verbraafd. Foto's van meneer Roest met Annemarie in haar flat of een hotelkamer met jarenvijftigmeubilair, arm in arm met Annemarie, beiden lachend, ergens in een tuin.

Hij kende iedereen en ieders reputatie en levensverhaal, alsook de mate van belang en bruikbaarheid voor zijn departement. Uitgevers, schrijvers, vertalers, bewerkers, illustrators, fotografen. Behalve voor de verhaalkost in de weekbladen was hij verantwoordelijk voor de boekuitgaven in de Margrietbibliotheek, die de bezorgers bij het innen

der abonnementsgelden aan de voordeur aanboden. Al dan niet met dezelfde zuiveringsborstel onder handen genomen titels als *Hoe groen was mijn dal* door Richard Llewellyn, *De Spaanse tuinman* door A.J. Cronin, *Het trotse hart* door Pearl S. Buck. In linnen gebonden boeken waren het, een paar ervan stonden nog in het boekenkastje van mijn ouders, die ze niet lasen. Ik wel. Behalve wereldliteratuur romans en omnibussen van bij ons uit de polder zoals van Jo van Ammers-Küller, Marie van Zeggelen, Cor Bruijn. Met al deze en nog tal van andere schrijfvorsten en -vorstinnen was meneer Roest nabij vertrouwd. Bijzonderheden daarover vertelde hij niet. Hij was dermate ingevoerd in de binnen- en buitenlandse literaire werelden dat men hem, later, heeft voorgesteld om directeur te worden van wat toen nog de Stichting voor Vertalingen heette. Dit aanbod sloeg hij af, want hij wilde geen toezicht en commentaar van staatswege.

Relaties ontving hij niet in zijn glazen tabernakel, maar in GP's kantine, een verdieping hoger of in de drankgelegenheid tegenover Heineken aan de overkant van de Ferdinand Bolstraat, op de hoek, waar werd geschonken wat in de geheelonthouderskantine niet werd verstrekt. Ik zat daar weleens schuchter bij. Meneer Roest gebruikte tijdens het zakendoen nimmer alcohol, in vertrouwde kringen of alleen kon hij hem wel raken, maar dat wist ik toen nog niet, toen maakte ik hem louter mee als mijn chef. Daarnaast als mijn onnadrukkelijk aanwezige gids en leidsman door het oerwoud, de literatuur.

Ik was Mulisch gaan lezen, en Hermans, Claus, Reve, Wolkers, allen nog aan het begin van hun weldra uitbundige uitbloei en glorierijke carrières. Zoals ik het voor mijzelf droomde, maar mij bleef 'de Bij' mijn manuscripten

retourneren, wel steeds met een bemoedigende brief van Lubberhuizen, dat ik vooral moest dóórgaan met schrijven. Met mij zou het nooit iets worden naast en tussen deze giganten in het oerwoud. Meneer Roest bleef zeggen van wel en herhaalde: Het heeft mijn aandacht.

Ter GeePee begon de geest van vernieuwing en verandering te woelen. Het bezadigde *Margriet* werd moderner van opmaak en nog gezelliger, *Revue* werd *Nieuwe Revu* zonder e, het tuttige weekblad *Romance* verdween en in plaats ervan kwam het glossy maandblad *Avenue* met e. De verhalen en feuilletons werden eigentijdser, in *Avenue* kwam zowaar een literatuurkatern, gaandeweg geredigeerd door Renate Rubinstein. In het blad kwamen zelfs bijdragen van de nieuwe, spraakmakende voorgrondschrijvers. Zo mocht Harry Mulisch op reportage in Japan, Willem Frederik Hermans naar de mormonen in Salt Lake City, Hugo Claus bleef thuis maar droeg een gedichtensuite over zijn vaderland Vlaanderen bij. Men durfde het een poosje aan: èchte literatuur van èchte schrijvers van deze tijd. Gedichten! In een glitterblad voor het hele gezin!

Meneer Roest was toen al weg uit Amsterdam. Ik ook. Mijn aanwezigheid in het periodiekenbedrijf heeft geen anderhalf jaar geduurd.

Zekere dag in de nazomer van 1963 dirigeerde meneer Roest me naar de kantine, waar iemand wachtte met wie ik kennis diende te maken. Dat bleek de vermaarde Vlaamse dichter en schrijver Jos Vandelloo te zijn, van wie ik in de bovenste la van mijn bureau eerder opeens een boekje had aangetroffen, dat ik uit oninteresse niet had gelezen. Behalve succesauteur was deze Vandelloo onderdirecteur van de Vlaamse, in Brussel gevestigde literaire uitgeverij

Manteau. Voor hem op het plastic tafelblad, waaraan hij een kuipje yoghurt zat leeg te lepelen, lag het typoscript van mijn verhalenbundel *Leedvermaak*, mij even tevoren door 'de Bij' geretourneerd. Meneer Roest had het zonder mijn medeweten Vandelloo ter inzage gestuurd en ja, zo sprak de onderdirecteur, hij had al op de eerste bladzijde vastgesteld dat hier iemand met talent aan het woord was, alleen de titel achtte hij te agressief, die diende te worden veranderd (het werd *Het mes op de keel*), en à propos, de directrice van het Brusselse uitgevershuis, Angèle Manteau, zocht een secretaris en meneer Roest had hem ervan verzekerd dat ik daarvoor geknipt was en enzovoort, het is al eerder beschreven, het is bijgezet en ingekleurd en alle hier genoemden zijn inmiddels dood.

Voordat het weldra ook voor mij zover is, acht ik het een van mijn laatste plichten over Hans Roest te schrijven. Uit dierbare herinnering. Al jaren ten stelligste van plan, zonder er eerder aan toe te zijn gekomen. Hij heeft mijn leven een dusdanige wending gegeven dat hij zich in ieder geval aan de basis bevindt van het feit dat ik in Vlaanderen terecht ben gekomen, waar ik, verdeeld in twee perioden, langer dan de helft van mijn leven ben gebleven. Hij is mij persoonlijk en mijn schrijverij hoogst betrokken blijven volgen. Mij: mijn huwelijken en buitenhuwelijkse strapatsen, mijn drankinames, verhuizingen, verbroken vriendschappen, onmin met de hele wereld. Moeilijk karakter. Kennelijk voor anderen, ik vind mezelf een zachtvaardige lama, maar wie op mijn hoof gaat staan spuug ik op zijn jasje. Hans Roest, zichzelf karakteriserend als 'onschokbaar', heeft zich tegen mij over mijn soms slordige levenswandel nooit betuttelend, paternalistisch, moraliserend uitgelaten. Hij was mijn beste,